

educational services, the education of students both during the learning process and extracurricular time depend on the.

Purpose. *The purpose of the article is to determine the essence of pedagogical mastery, to substantiate its role in the professional activity of the future primary education teachers, to reveal the features of the use of innovative technologies and interactive learning methods during classes on pedagogical mastery.*

Results. *The research reveals the essence of pedagogical mastery as an important factor in the effectiveness of the educational process in the primary school. The aspects of formation of professional skills of future primary education teachers are considered in the research on the basis of the creative approach to the organization of the educational process. The importance of using innovative technologies and interactive teaching methods in the educational process is substantiated by the authors.*

Originality. *The dynamism characteristic to modern civilization, growing social role of a personality, humanization and democratization of a society, intellectualization of labor cause the necessity of formation of future primary education teachers as creative professionals, developing in them creativity, communication skills, preparing them for fruitful productive activity. The requirements to the teacher's personality are naturally quite high. In this regard, every teacher must be not only a good specialist, but also have the great skills of education and upbringing. The actuality of this problem in modern theory and practice of primary education is caused by the need to improve the professional training of the future teacher, in particular his pedagogical mastery elements.*

Conclusion. *In conclusion it must be said, that the development of innovative processes in education at present is an objective norm that is caused by the intensive development of information technologies in all spheres of human life; by updating of the contents of the philosophy of modern education, (the centre of which is the universal human aspect); by the humanistically oriented character of the interaction of participants of the educational process; by the need to increase the level of activity and responsibility of the student and the future specialist for his own professional activity. Consequently the use of innovative technologies and interactive learning methods becomes of paramount importance in the formation of personal professional mastery.*

Key words: *primary school teacher; pedagogical mastery; professionalism; future teachers; professional skills and abilities; interactive methods; innovative technologies; psychological training; educational process; creative approach.*

Одержано редакцією 25.09.2017
Прийнято до публікації 02.10.2017

УДК 378.147 (045)

БАЙДЮК Наталія Василівна,
викладач кафедри початкової освіти,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНИХ УЗАЄМИН У МОЛОДІЖНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. *Представлено результати експериментальної роботи з формування готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі. Розглянуто динаміку сформованості рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів (професійно-перетворювальний, базовий, конформістський, консервативний) до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі. Доведено ефективність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі: інтеграція гендерних знань у процес професійної*

підготовки; використання інноваційних інтерактивних педагогічних технологій гендерно-орієнтованого навчання; залучення студентів до активної громадської та проектної діяльності в осередку гендерної освіти вищого навчального закладу.

Ключові слова: соціономічна сфера; гендерні взаємини; майбутні соціальні педагоги; гендерний підхід; професійна підготовка; компоненти готовності; дослідницько-експериментальна робота; організаційно-педагогічні умови; самооцінка; професійні вміння.

Постановка проблеми. Необхідність побудови гармонійної гендерної взаємодії вимагає від фахівців соціономічної сфери, у тому числі, і від соціальних педагогів, здатності ефективно діяти в напрямі розв'язання суспільних протиріч, що зумовлені гендерною нерівністю. Саме тому ефективна професійна підготовка таких фахівців не є можливою без гендерної складової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє виявити безпосередній зв'язок гендерних досліджень із соціально-педагогічною теорією та практикою, який сконцентровано навколо проблем застосування гендерного підходу в практичній діяльності соціального педагога (С. Агуліна, Н. Маркова, А. Мудрик, О. Остапчук, М. Фірсов, К. Фофанова, О. Ярська-Смірнова, Л. Яценко та інші) і запровадження гендерної складової у процес професійної підготовки соціальних педагогів (С. Гришак, Т. Голованова, Л. Міщик, О. Расказова та інші). Однак, питання ефективності професійної підготовки соціальних педагогів саме до гармонізації гендерних взаємин не знайшло достатнього відображення в наукових дослідженнях.

Мета статті – проаналізувати результати дослідницько-експериментальної роботи з формування готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до завдання наукового дослідження, нами було проведено перевірку ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі. До таких умов належать: інтеграція гендерних знань у процес професійної підготовки; використання інноваційних інтерактивних педагогічних технологій гендерно-орієнтованого навчання; залучення студентів до активної громадської та проектної діяльності в осередку гендерної освіти вищого навчального закладу.

Експеримент було проведено на базі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Сумського державного університету, Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет», Одеського національного політехнічного університету. Усього в дослідженні брало участь 378 студентів 2-4-х курсів спеціальності «Соціальна педагогіка», з яких контрольну групу склали 163 особи, експериментальну групу – 215 осіб. До експерименту було залучено 38 викладачів.

Теоретичний аналіз проблеми дозволив виокремити такі критерії готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі: мотиваційно-аксіологічний, інформаційно-теоретичний, організаційно-діяльнісний. Інструментами вимірювання названих критеріїв було обрано: тести «Сімейні цінності» (варіант В. Соніна), «Здатність педагога до емпатії» (варіант І. Юсупова), «Оцінка комунікативних та організаторських схильностей (КОС)», «Чи умієте ви слухати» (варіант Є. Рогова), «Орієнтація на традиційні чи егалітарні стосунки», «Опитувальник Сандри Бем з вивчення маскулінності-фемінності», графічний тест «Гендерна сенситивність», опитувальники «Гендерні характеристики особистості», «Обізнаність у сфері гендеру», «Соціально-педагогічні аспекти гендерної проблематики», моделювання ситуацій майбутньої професійної діяльності, спостереження за активністю й результативністю діяльності студентів.

Одержані результати формувального експерименту дозволили визначити наявність професійно-перетворювального, базового, конформістського і консервативного рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі. Динаміку рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі по кожному з критеріїв на констатувальному і формувальному етапах експерименту представлено в таблиці 1:

Таблиця 1

Динаміка рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі, (%)

Компонент	Рівень	Констатувальний етап				Формувальний етап			
		консервативний	конформістський	базовий	професійно-перетворювальний	консервативний	конформістський	базовий	професійно-перетворювальний
Мотиваційно-аксіологічний	КГ	7,4	30,7	45,4	16,5	4,9	27	48,5	19,6
	ЕГ	9,3	27,9	47	15,8	4,7	12,6	47,4	35,3
Інформаційно-теоретичний	КГ	38,2	42,4	15,4	4,2	33,1	41,1	19	6,8
	ЕГ	40	41,8	14,4	3,8	13,6	40,4	35,8	10,2
Організаційно-діяльнісний	КГ	62	29,4	6,7	1,9	60,1	30	8	1,9
	ЕГ	58,6	31,6	7,9	1,9	21,9	45,6	24,7	7,8
Загальний показник готовності	КГ	35,6	34,4	22,7	7,3	32,5	32,5	25,8	9,2
	ЕГ	35,8	34	22,8	7,4	12,6	33,5	35,8	18,1

Після проведеної експериментальної роботи, що полягала в упровадженні вище зазначених організаційно-педагогічних умов підготовки, у експериментальній групі відбулися значні зміни щодо сформованості готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі. Так, кількість студентів із професійно-перетворювальним рівнем сформованості мотиваційно-аксіологічного критерію зросла на 19 % за рахунок зменшення чисельності студентів із консервативним і конформістським рівнями. Зріс рівень прихильності до ідеї гендерної рівності, підвищилися мотивація до отримання гендерних знань і професійної діяльності на засадах гендерного підходу, гендерна сенситивність. Зазнав позитивних змін рівень усвідомлення важливості гендерної освіти й виховання, поваги до гендерних переконань інших осіб, посилюється прагнення відмовитися від застарілих гендерних стереотипів і будувати власну родину на засадах толерантності, егалітаризму і партнерства.

Кількість студентів із професійно-перетворювальним рівнем сформованості інформаційно-теоретичного компонента зросла на 6,4 %, водночас зменшилася на 26,4 % чисельність студентів із консервативним рівнем готовності. Виявлено, що майбутні фахівці більш повною мірою розкривають зміст основних понять і категорій гендеру, підвищилися обізнаність щодо соціальних і соціально-педагогічних проблем, які стосуються гендерних відносин і застосування гендерного підходу у професійній діяльності. Студенти значно частіше ідентифікують гендерні проблеми жінок і чоловіків. Серед найбільш усвідомлюваних проблем чоловіків – невідповідність

соціальному статусу і психологічне насильство, серед проблем жінок – насильство зі сторони партнера і гендерна дискримінація у професійній сфері. Відбулося підвищення рівня обізнаності студентів із особливостями гендерних відносин у молодіжному середовищі, а показник впливу гендерної освіти і гендерного виховання на гендерні взаємини молоді зріс майже вдвічі. Відбулися позитивні зміни і щодо обізнаності з чинниками, які визначають гармонійні гендерні відносини: респонденти відзначають важливість толерантного ставлення, партнерських установок, комунікативної компетентності, реконструкції застарілих гендерних стереотипів, просвітницької діяльності, формування гендерної чутливості й необхідності протидії дискримінації.

Кількість студентів із професійно-перетворювальним рівнем сформованості організаційно-діяльнісного компонента зросла на 5,9 %, водночас суттєво зменшилася на 36,7 % чисельність студентів із консервативним рівнем готовності. Кількість студентів із базовим рівнем зросла на 16,8 %, із конформістським рівнем зменшилася – на 14 %. Особливу увагу було приділено вмінням застосовувати сучасні інтерактивні технології гендерної освіти, розробляти і втілювати гендерно-орієнтовані соціальні проекти, здійснювати захист прав та інтересів особистості в ситуаціях гендерно обумовленого насильства і дискримінації.

Після проведеної експериментальної роботи студенти більш чітко ідентифікують послуги, що можуть бути надані на основі застосування гендерного підходу. Як і на констатувальному етапі, краще сформованими в майбутніх соціальних педагогів виявилися вміння застосовувати гендерний підхід у роботі з жінками, однак, у структурі надання допомоги відбулися зміни: після експерименту жінки найчастіше отримували психологічну допомогу, що спрямована на підвищення впевненості у власних силах, консультації з роз'яснення захисту і відновлення своїх прав. Також виникли нові напрями роботи з жінками: допомога в усвідомленні рівноправності жінок і чоловіків, підтримка на шляху самореалізації, формуванні здорового способу життя.

Зрушення помітні й у системі роботи з чоловічою частиною населення: частіше відмічалися прагнення чоловіка бути вислуханим і потреба психологічної підтримки, допомога у складних життєвих обставинах, юридичні послуги. Серед нових видів роботи з чоловічою частиною населення майбутні соціальні педагоги визначали: допомогу в усвідомленні рівноправності чоловіків і жінок, поширення знань про гендерну рівність, формування позитивного ставлення до сімейного життя й партнерської моделі сімейних стосунків, популяризація усвідомленого батьківства і здорового способу життя, попередження проявів насильства. Особливу увагу було спрямовано на безцінне ставлення – відмова від оцінювання успішності чоловіка пропорційно фінансовому виміру його доходів, а жінки – за фактом створення сім'ї та народження дітей.

Самооцінка сформованості професійних умінь майбутніх фахівців, що необхідні для впровадження гендерного підходу в професійну діяльність, після проведеної експериментальної роботи підвищилися майже вдвічі: студенти високо оцінювали власне оволодіння технологіями гендерної освіти, уміння здійснювати пропаганду правових знань із питань гендеру, готовність до проведення Уроків гендерної рівності. Майбутні соціальні педагоги відмічали, що навчилися спілкуватися на основах толерантності та партнерства, урахувати індивідуальні гендерні особливості особистості у процесі надання соціальної/соціально-педагогічної допомоги, готові створювати і реалізовувати соціально-педагогічні проекти гендерного виховання й гендерної освіти молоді, застосовувати ігрові методи гендерно орієнтованого навчання та прагнуть готувати молодь до безконфліктних міжособистісних стосунків.

За результатами експерименту зафіксовано значні зміни сформованості готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних узаємин у молодіжному середовищі в експериментальній групі по кожному з критеріїв, а саме:

мотиваційно-аксіологічний критерій – професійно-перетворювальний рівень +19,5 %, достатній рівень +0,4 %, конформістський рівень –15,3 %, консервативний рівень – 4,6 %; інформаційно-теоретичний критерій – професійно-перетворювальний + 6,4 %, достатній рівень +21,4%, конформістський рівень – 1,4 %, консервативний рівень – 26,4 %; організаційно-діяльнісний критерій – професійно-перетворювальний рівень +5,9 %, достатній рівень +16,8 %, конформістський рівень + 14 %, консервативний рівень – 36,7 %. Зауважимо, що організаційно-діяльнісний компонент вирізнявся найнижчою позитивною динамікою (рис. 1):

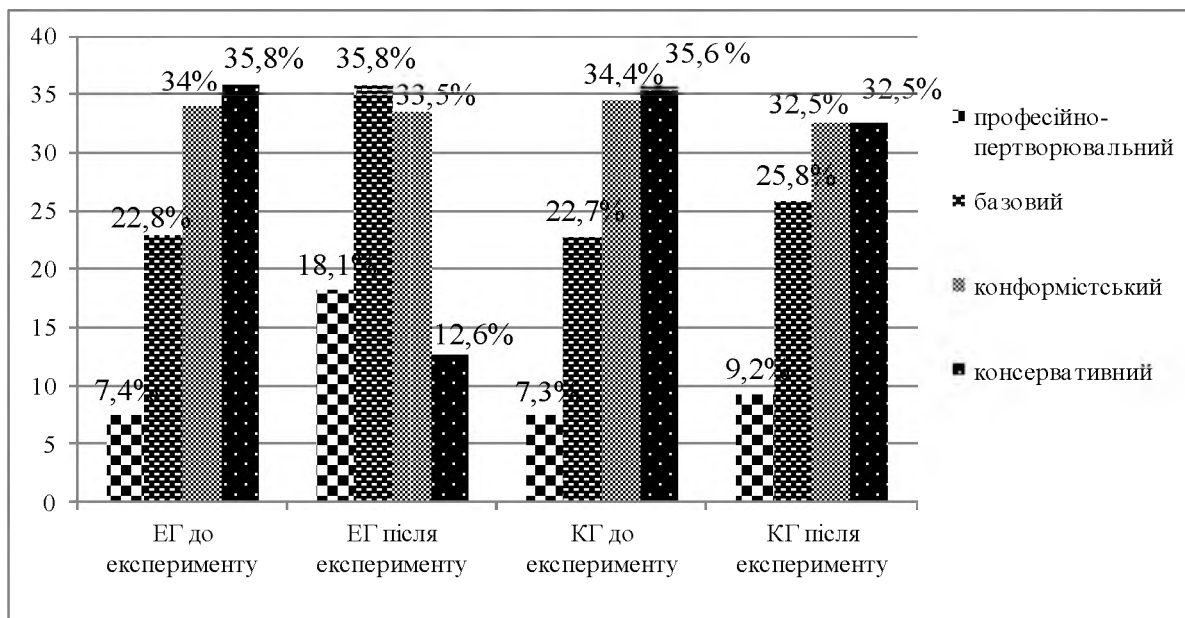

Рис. 1. Динаміка рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі

Аналіз результатів сформованості рівнів готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі за визначеними критеріями дає підставу стверджувати, що процес реалізації організаційно-педагогічних умов, змісту і послідовності формування готовності студентів був ефективним. Застосування діагностичних методик, ідентичних до тих, що застосовувалися на констатувальному етапі, дозволило виявити динаміку рівнів сформованості готовності студентів. Виявлено, що в експериментальній групі збільшилася частка студентів із професійно-перетворювальним (на 10,7 %), базовим (на 13 %) і конформістським (на 1,5 %) рівнями сформованості готовності, водночас, спостерігалось зменшення частки студентів із консервативним рівнем готовності на 23,2 %. Водночас, у контрольній групі значущих змін не спостерігалось.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Виявлені результати дослідницько-експериментальної роботи підтвердили досягнення поставленої мети, а також дозволили довести ефективність організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі. Водночас, подальших досліджень вимагають форми і методи роботи, що дозволять підвищити рівень сформованості організаційно-діялісного компонента готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі.

Список використаної літератури

1. Гендерні стандарти сучасної освіти : збірка рекомендацій. Частина 1 // ПРООН. – Київ, 2010. – 303 с.

2. Говорун Т. В. Гендерна психологія : навч. посібник / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – Київ : Видав. центр «Академія», 2004. – 308 с.
3. Голованова Т. П. Теорія і практика формування гендерної рівності студентської молоді : [монографія] / Т. П. Голованова. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2007. – 338 с.
4. Гришак С. М. Підготовка майбутніх спеціалістів соціальної сфери до реалізації ідеї гендерної рівності в професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Світлана Миколаївна Гришак. – Луганськ, 2007. – 273 с.
5. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования / Э. Ф. Зеер. – Москва : Моск. психол.-социал. ин-т, 2003. – 480 с.
6. Капська А. Й. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. А. Й. Капської. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 468 с.
7. Клещина И. С. Гендерная психология. Практикум / И. С. Клещина. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2009. – 496 с.
8. Маркова Н. В. Педагогічні засади діяльності соціального педагога з формування гендерної культури старшокласників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н. В. Маркова. – Луганськ, 2010. – 20 с.
9. Міщик Л. І. Формування гендерної рівності майбутніх соціальних педагогів в умовах соціального партнерства «факультет-громадська організація» : [монографія] / Л. І. Міщик, Т. П. Голованова, В. В. Васильєва. – Запоріжжя : Вид-во «Просвіта», 2006. – 220 с.
10. Сонин В. А. Психодиагностическое познание профессиональной деятельности / В. А. Сонин. – Санкт-Петербург : Речь, 2004. – 408 с.

References

1. *Gender Standards for Modern Education: A Collection of Recommendations.* (2010). Kyiv (in Ukr.)
2. Hovorun, T. V. (2004). *Gender psychology.* Kyiv: Academia (in Ukr.)
3. Holovanova, T. P. (2007). *Theory and practice of formation of gender equality of student youth.* Zaporizhzhya: Zaporizhzhya National University (in Ukr.)
4. Hryshak, S. M. (2007). *Preparation of future specialists of social sphere for implementation of the idea of gender equality in professional activity.* (PhD Thesis). Luhans'k. (in Ukr.)
5. Zeer, Y. F. (2003). *Psychology of professional education.* Moscow: Moscow Psycho-Social. Inst. (in Russ.)
6. Kaps'ka, A. Y. (2006). *Social pedagogy.* Kyiv: Center for Educational Literature (in Ukr.)
7. Kletsyna, Y. S. (2009). *Gender psychology. Workshop.* Sankt-Pyterburh: Pyter (in Russ.)
8. Markova, N. V. (2010). *Pedagogical bases of activity of social pedagogue on formation of gender culture of senior pupils.* (PhD Thesis). Luhans'k (in Ukr.)
9. Mishchuk, L. I. (2006). *Formation of gender equality of future social educators in the conditions of social partnership «faculty-NGO organization».* Zaporizhzhya: Prosvita (in Ukr.)
10. Sonyn, V. A. (2004). *Psychodiagnostic knowledge of professional activity.* St. Petersburg: Speech (in Russ.)

Abstract. Baydyuk N. V. *The results of experimental work formation future social workers to harmonization of gender relationship in the youth environment*

Introduction. *The necessity of constructing harmonious gender interaction requires specialists from the socioeconomic sphere, including social educators, and the ability to effectively work towards solving social contradictions caused by gender inequality. That is why effective professional training of such specialists is impossible without a gender component.*

Purpose: *to analyze the results of experimental and experimental work on forming the readiness of future social educators to harmonize gender relations in the youth environment.*

Methods. *The methods of research are modeling, testing, questioning, mathematical analysis of results.*

Results. *According to the results of the experiment, significant changes were made in the formation of the readiness of future social educators to harmonize gender relations in the youth environment in the experimental group according to each of the criteria, namely: motivational-axiological criterion – high level + 19,5 %, sufficient level + 0,4 %, the average level is – 15,3 %, the low level is 4,6 %; information theoretical criterion - high level + 6,4 %, sufficient level + 21,4 %, average level – 1,4 %, low level – 26,4 %; organizational and activity criterion – high level + 5,9 %, sufficient level + 16,8 %, average level + 14 %, low level – 36,7 %. Note that the organizational and activity component is distinguished by the lowest positive dynamics.*

The analysis of the results of the formation of the levels of readiness of future social educators to harmonize gender relations in the youth environment by certain components gave grounds to assert that the process of implementing organizational and pedagogical conditions, content and sequence of student readiness was effective. The use of diagnostic techniques identical to those used at the

qualifying stage allowed to reveal the dynamics of the growth of levels of students' readiness. It was found that in the experimental group the proportion of students with high (10,7 %), sufficient (by 13 %) and average (by 1,5 %) levels of readiness was increased, while there was a decrease in the proportion of students with low level of readiness by 23,2 %.

Originality. *The revealed results of experimental and experimental work confirmed the decision of the set goal, and also allowed to prove the effectiveness of organizational and pedagogical conditions, content, forms and methods of forming the readiness of future social educators in the process of their professional training. At the same time, further theoretical and experimental researches require forms and methods of work that will allow to increase the level of formation of the organizational and activity component of the readiness of future social educators to harmonize the gender relations in the youth environment: volunteer activity and organization of production practice.*

Conclusion. *The article describes the effectiveness of organizational and pedagogical conditions for the preparation of future social educators for harmonization of gender relations in the youth environment is proved: integration of gender knowledge into the process of professional training; use of innovative interactive pedagogical technologies of gender-based learning; attracting students to active public and project activities in the field of gender education at a higher education institution.*

Key words: *sociological field; gender relations; future social educators; gender approach; vocational training; components of readiness; experimental and experimental work; organizational and pedagogical conditions; self-esteem and professional skills.*

*Одержано редакцією 04.09.2017
Прийнято до публікації 11.09.2017*

УДК 378.096:81(045)

BAKHMAT Liudmyla,

Candidate of Sciences, Associate Professor of the Foreign Philology Department Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, Ukraine;

BEL'MAZ Yaroslava,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of International Academy of Pedagogical Science, Head of the Foreign Language Department of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council, Ukraine

HISTORICAL ASPECT OF TRAINING FOREIGN LANGUAGE TEACHERS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE IN THE 20TH CENTURY

Анотація. *Розглянуто проблему підготовки вчителів іноземних мов в Україні ХХ сторіччя. Проаналізовано концепти «професійна підготовка» і «підготовка вчителів іноземних мов» з акцентом на праці українських учених. Доведено важливість використання таких традиційних елементів системи підготовки вчителів іноземних мов, як педагогічна практика, необхідність організації навчального процесу, важливість професійної самоосвіти і саморозвитку протягом життя, збалансоване співвідношення між загальноосвітніми, філологічними і методичними циклами підготовки, що починаються з теоретичних і поступово переходять до практичних дисциплін.*

Ключові слова: *учителі іноземних мов; професійна підготовка; підготовка вчителів іноземних мов; вищі педагогічні заклади; навчальні плани; навчальний процес; цикли навчальних дисциплін; історичний аспект.*